

SERRANO COLL, Marta. *Effigies Regis Aragonum. La imagen figurativa del rey de Aragón en la Edad Media.* Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 2015. 613 pàgs. i ils. [17 x 24].

El treball és fruit de la tesi doctoral de l'autora i tracta sobre l'exhibició del poder a les manifestacions artístiques o l'utilització de l'art com a mostra de poder per part del monarca de la Corona d'Aragó.

Marta Serrano estudia la tipologia o maneres de presentar el monarca i com aquestes s'adapten a les fórmules de l'Antigüetat o bé de l'Europa Medieval. Consisteix en un estudi iconogràfic i iconològic en el qual s'observen bàsicament les imatges de l'etapa que va del s. XI al XV. L'obra parteix d'un Estat de la Qüestió i després s'estructura en varis apartats: moneda, segells, miniatures, pintures i escultures. Per tant revisa un ampli ventall de procediments que li permeten donar una nova visió, ja que en els estudis precedents no s'examinava la iconografia del rei, sino que eren treballs d'orientació més amplia.

L'acunyació d'imatges a les monedes ja es feia a l'Edat Antiga i des de sempre personificaven l'autoritat i prestigi del personatge amb detalls dels vestits i els atributs que portava. Així el primer bust conservat és el de Sancho III d'Aragó i Pamplona, tot i que la seva atribució no és segura. Es tracta d'una moneda del s. XI, que s'inspira en les acunacions d'Alemanya. Analitza aspectes d'aquesta obra i d'altres corresponents a monarques posteriors, juntament amb la forma que feien servir per mostrar el poder.

La imatge als segells també era considerada un signe d'autoritat, ja a Grècia i Roma varen tenir un paper rellevant que després va recollir d'Edat Mitjana. Els primers segells de la Corona d'Aragó corresponen a Ramón Berenguer IV, armat amb llansa i escut, galopant damunt el cavall. Era un tipus de figura equestre que venia de França. Revisa de manera successiva les diferents acunacions fins arribar al final del període.

Pel que fa els treballs en miniatura, aquests no varen ser realitzats a la cancelleria reial o de la cort, sino que ens permeten observar la imatge que tenien els súbdits de la monarquia. No s'ha pogut fer un seguiment sistemàtic pel gran nombre d'imatges. De fet l'il·luminador tenia uns *topoi* o imatges tipus que responien a esquemes iconogràfics. Analitza còdigs civils, històrics, religiosos, llibres d'oració i literaris, entre d'altres. La imatge de vegades substitueix el tradicional monograma de Crist. El rei assegut encapçala el text. Esmenta el *Libro de franquezas y privilegios del reino de Mallorca*, i els *Usatges de Barcelona* -a la segona obra hi apareix Ramón Berenguer i Almodis, Jaume I i els monarques mallorquins- un seguit de personatges, i aporta molta informació. Observa unes semblances a principis del s. XV i un interès en l'exaltació de la seva figura; es reproduïxen uns esquemes compositius. De fet l'autora fa una revisió de gran nombre d'imatges en aquesta secció.

A continuació se centra en la pintura i observa com es porta a terme la promoció reial i de les altes jerarquies, tant en els tallers reials com en els de particulars, i té en

compte també les escenes efímeres creades per a un esdeveniment festiu o coronació, si bé valora murals i retaules fets per artesans locals i estrangers. Considera que la primera imatge del rei va ser trobada al Palau Aguilar de Barcelona (datada aproximadament entre el 1285 i el 1290) i consistia en un fris relatiu a la conquesta de Mallorca. Analitza no solament les escenes històriques sinó els retrats.

Finalment tracta l'escultura: figures als sepulcres, portades, exvots, o bé en diversos àmbits de l'arquitectura: capitells, mènsules, etc., i fa un comentari breu sobre els metalls preciosos. Considera el nivell de semblança en fesomia i aspecte del monarca en aquestes creacions; sent un dels primers el retrat de Pere IV, el cerimoniós.

L'autora ha recopilat informació sobre més de 250 obres de finals del s. IX fins el XVI, corresponent a diversos monarques, tot i que algunes han estat de difícil atribució, sent Jaume I el rei més representat (92 vegades), pel fet d'haver unificat dominis, se'l presenta de vegades amb l'espasa, un dels símbols més emprats en la seva representació.

La imatge dels monarques es va mostrar amb freqüència en monedes, seguint les tipologies de l'etapa antiga: el rei entronitzat, en audiència, en combat i el seu retrat de cara o de perfil. Aquesta última modalitat va servir també per a les miniatures. La més corrent va ser la imatge del monarca entronitzat, sent representat en la composició quasi sempre en un lloc que el dignificava, al centre o bé a l'esquerra de l'obra. Per aquesta finalitat també se li proporcionaven unes faccions i aparença que l'apropessin a la divinitat, posant-li una aureola. Conté un ampli apartat bibliogràfic i d'imatges.

IHE

(Secretaria de la revista)

Traducción de la reseña anterior:

El trabajo es fruto de la tesis doctoral de la autora y trata sobre la exhibición del poder en las manifestaciones artísticas o la utilización del arte como muestra de poder por parte del monarca de la Corona de Aragón.

Marta Serrano estudia la tipología o maneras de presentar el monarca y como éstas se adaptan a las fórmulas de la Antigüedad o bien de la Europa Medieval. Consiste en un estudio iconográfico e iconológico en el cual se observan básicamente las imágenes de la etapa que va del s. XI al XV. La obra parte de un Estado de la Cuestión y después se estructura en varios apartados: moneda, sellos, miniaturas, pinturas y esculturas. Por lo tanto revisa un amplio abanico de procedimientos que le permiten dar una nueva visión, ya que en los estudios precedentes no se examinaba la iconografía del rey, sino que eran trabajos de orientación más amplia.

La acuñación de imágenes en las monedas ya se realizaba en la Edad Antigua y desde siempre éstas personificaban la autoridad y el prestigio del personaje con detalles de los vestidos y los atributos que llevaba. Así el primer busto conservado es el de Sancho III de Aragón y Pamplona, a pesar de que su atribución no es segura. Se trata de una moneda del s. XI, que se inspira en las acuñaciones de Alemania. Analiza aspectos de esta obra y de otras correspondientes a monarcas posteriores, junto con el modo empleado para mostrar el poder.

La imagen en los sellos también era considerada un signo de autoridad, ya en Grecia y Roma tuvieron un papel relevante que después recogió la Edad Media. Los primeros sellos de la Corona de Aragón corresponden a Ramon Berenguer IV, armado con lanza y escudo, galopando encima de un caballo. Era un tipo de figura ecuestre que venía de Francia. Revisa de un modo sucesivo las diferentes acuñaciones hasta llegar al final del periodo.

En cuanto a los trabajos en miniatura, estos no fueron realizados en la cancellería real o de la corte, sino que nos permiten observar la imagen que tenían los súbditos de la monarquía. No se ha podido efectuar un seguimiento sistemático por el gran número de imágenes. De hecho el iluminador tenía unos *topoi* o imágenes tipo que respondían a esquemas iconográficos. Analiza códigos civiles, históricos, religiosos, libros de oración y literarios, entre otros. La imagen a veces sustituye el tradicional monograma de Cristo. El rey sentado encabeza el texto. Menciona el *Libro de franquezas y privilegios del reino de Mallorca*, y los *Usatges de Barcelona* –en la segunda obra aparece Ramon Berenguer y Almodis, Jaume I y los monarcas mallorquines- una serie de personajes, y aporta mucha información. Observa unas semejanzas a principios del s. XV y un interés en la exaltación de su figura; se reproducen unos esquemas compositivos. De hecho la autora hace una revisión de gran número de imágenes en dicha sección.

A continuación se centra en la pintura y observa como se lleva a cabo la promoción real y de las altas jerarquías, tanto en los talleres reales como en los de particulares, y tiene en cuenta también las escenas efímeras creadas para un acontecimiento festivo o coronación, si bien valora murales y retablos elaborados por artesanos locales y extranjeros. Considera que la primera imagen del rey fue encontrada en el Palacio Aguilar de Barcelona (fecha aproximadamente entre 1285 i 1290) y consistía en un friso relativo a la conquista de Mallorca. Analiza no sólo las escenas históricas sino los retratos.

Finalmente trata sobre escultura: figuras en sepulcros, portadas, exvotos, o bien en diversos ámbitos de la arquitectura: capiteles, ménsulas, etc., y realiza un comentario breve sobre metales preciosos. Considera el nivel de semejanza en facciones y el aspecto del monarca en estas creaciones; siendo uno de los más antiguos el retrato de Pere IV, el ceremonioso.

La autora ha recopilado información sobre más de 250 obras de finales del s. IX hasta el s. XVI, correspondientes a diversos monarcas, a pesar de que algunas han sido de difícil atribución, siendo Jaume I el rey más representado (92 veces), por haber unificado dominios, se lo presenta con una espada, uno de los símbolos más empleados en su representación.

ÍNDICE HISTÓRICO ESPAÑOL

ISSN: 0537-3522

CEHI- Universitat de Barcelona (juny 2015)

La imagen de los monarcas se mostró con frecuencia en monedas, siguiendo las tipologías de la etapa antigua: el rey entronizado, en audiencia, en combate y su retrato de cara o de perfil. Esta última modalidad sirvió también para las miniaturas. La más corriente fue la imagen del monarca entronizado, siendo representado en la composición casi siempre en un lugar que le dignificaba, en el centro o a la izquierda de la obra. Por esta finalidad también se le proporcionaban unas facciones y una apariencia que le acercaran a la divinidad, colocándole una aureola. Contiene un amplio apartado bibliográfico y de imágenes.

IHE
(Secretaria de la revista)